

JURIDISCHE HANDVATTEN VOOR JEUGDHULPVERLENERS OVER ALCOHOL EN ANDERE DRUGS.

FAQ 5 - Wanneer is een begeleider of een voorziening aansprakelijk?

Er zijn verschillende vormen van aansprakelijkheid. Zo is er strafrechtelijke, burgerrechtelijke en arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid. Bij strafrechtelijke aansprakelijkheid staat de bescherming van de maatschappij centraal. Bij burgerrechtelijke aansprakelijkheid staat de vergoeding van het slachtoffer centraal. Bij arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid staat de zorgplicht van de werkgever centraal.

Strafrechtelijke aansprakelijkheid

Wie een misdrijf¹ pleegt, is daarvoor persoonlijk aansprakelijk. De rechter kan vervolgens een straf opleggen, zoals een gevangenisstraf of geldboete. Deze persoonlijke aansprakelijkheid geldt niet alleen voor volwassenen, maar ook voor minderjarigen vanaf 12 jaar. Voor hen werd wel een afzonderlijk jeugddelinquentierecht ontwikkeld, met een apart arsenaal aan reactiemogelijkheden (in plaats van straffen). Hierna wordt verder ingezoomd op de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de voorziening en/of begeleider in situaties met drugs.

Begeleiders mogen uiteraard niet zelf drugs gebruiken of dealen, maar mogen ook niet gedogen dat de jongeren die ze begeleiden deze feiten plegen. Het Verdrag voor de Rechten van het Kind is daarin duidelijk. Artikel. 33 bepaalt: "*De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het clandestiene gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen², en om inschakeling van kinderen bij de clandestiene productie van en de sluikhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.*"

Een aantal gedragingen zijn in de Belgische wetgeving uitdrukkelijk **strafbaar gesteld**, om kwetsbare personen en minderjarigen te beschermen.

- Gebruik gemakkelijker maken: De wet voorziet twee wijzen waarop men het gebruik kan gemakkelijker maken, namelijk door het ter beschikking stellen van een lokaal of door enig ander middel. Iemand stelt een lokaal 'ter beschikking' als die weet (of zou moeten weten) dat er drugs³ worden gebruikt en er geen ernstige maatregelen zijn genomen om dit gebruik tegen te gaan.⁴
- Aanzetten tot gebruik: Dit gaat over iemand proberen te overhalen om drugs te gebruiken, of een reeds aanwezige interesse in drugs aan te moedigen, zelfs al gaat deze persoon niet effectief over tot gebruik.⁵

¹ In het Belgische strafrecht bestaan er drie soorten misdrijven: overtredingen, wanbedrijven en misdaden. Een handeling kan pas als misdrijf worden beschouwd wanneer ze uitdrukkelijk zo in de wet beschreven is. De wet kan in dit geval een bepaling uit het strafwetboek zijn of een bijzondere strafwet, maar ook de wegcode of de wapenwet (bron: https://www.belgium.be/nl/justitie/slachtoffer/klachten_en_aangiften/soorten_misdrijven).

² Een belangrijk internationaal verdrag in dat verband is het Verdrag van 20 december 1988 van de Verenigde Naties tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen. België kan onder andere op grond van dit verdrag druggebruik niet legaliseren.

³ Voor een overzicht van (legale en illegale) drugs in België: <https://www.druglijn.be/drugs-abc/>.

⁴ Art 3, § 2 Drugwet.

⁵ Art 3, § 2 Drugwet.

- Algemeen verbod: Het is verboden om alcohol te verkopen, te schenken of aan te bieden aan wie jonger is dan zestien jaar.⁶ Voor sterkedrank ligt de grens op achttien jaar.⁷ Deze regels gelden niet alleen in cafés en winkels, in de privésfeer zal er sprake zijn van (ernstige) verontrusting bij alcoholgebruik onder de zestien jaar, wat kan leiden tot gedwongen ingrijpen door de jeugdhulp.

Als misdrijven gepleegd worden ten aanzien van minderjarigen, of in aanwezigheid van minderjarigen, dan is dat een **verzwarende omstandigheid**. Dit betekent dat de rechter zwaardere straffen kan opleggen, afhankelijk van de leeftijd van de minderjarige. Het Hof van Cassatie heeft dit verduidelijkt in haar arrest van 8 februari 2006.⁸ Volgens het Hof betekent dit dat *"de minderjarige ofwel over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt om zich bewust te zijn van de feiten die in zijn aanwezigheid worden gepleegd, ofwel dat de verdovende middelen in zijn aanwezigheid werden gebruikt zodat hij rechtstreeks risico loopt bepaalde gevolgen ervan te ondergaan..."* Dit betekent dat het roken van een joint (wat in principe een lage vervolgingsprioriteit heeft)⁹ zwaar bestraft zou kunnen worden als dit gebeurt in aanwezigheid van een jong kind dat de rook mee moet inademen.

Wie één van deze misdrijven pleegt, is persoonlijk aansprakelijk en zal kunnen veroordeeld worden tot een straf. Ook een rechtspersoon, zoals een voorziening, kan strafrechtelijk veroordeeld worden, als het organisatiebeleid bijvoorbeeld rechtstreeks aanleiding gaf tot het plegen van het misdrijf.

Burgerrechtelijke aansprakelijkheid

Wie schade veroorzaakt aan een derde, kan juridisch gezien een 'onrechtmatige daad' stellen en is dan 'burgerrechtelijk aansprakelijk'. Dit hangt niet af van een strafrechtelijke aansprakelijkheid. Om burgerrechtelijk aansprakelijk te zijn, is er steeds een samengaan van drie elementen: de fout, het oorzakelijk verband en de schade.

- De **fout** kan een inbreuk zijn op een bepaalde (al dan niet strafrechtelijke) norm of op de zogenaamde 'zorgvuldigheidsnorm', op de regels van het gezond verstand, zeg maar. Onvoorzichtigheid is voldoende. Je hoeft dus niet per se een (straf)wet te overtreden.
- Om het **oorzakelijk verband** vast te stellen, gaat men na of het schadegeval zoals het zich heeft voorgedaan, niet zou zijn gebeurd als de fout niet was begaan.
- Het bestaan van **de schade** is het laatste element. Wie een fout begaat zonder schade te veroorzaken, is niet burgerrechtelijk aansprakelijk.

Wie schade zou lijden ten gevolge van bijvoorbeeld het druggebruik van de jongere, kan zich op deze burgerrechtelijke aansprakelijkheid beroepen tegen de jongere (12+), diens ouders én diens 'toezichthouders'. Daarbij kan een voorziening en/of begeleider niet alleen aansprakelijk zijn voor de eigen daad, maar ook voor de daad van de jongere.

Voor eigen daad - Op grond van artikel 6.5 Burgerlijk Wetboek kan iedereen die een onrechtmatige daad stelt, dus ook een begeleider of voorziening, worden aangesproken. Het slachtoffer moet dan wel bewijzen dat de begeleider of voorziening een fout heeft begaan en dat er tussen die fout en de geleden schade een oorzakelijk verband bestaat. Deze bewijslast is vrij zwaar en rust bij de schadelijder.

⁶ Art. 6, § 6 Wet betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten. Naast de wet zijn er ook richtlijnen die gebaseerd zijn op de nadelen van alcohol voor de gezondheid. Jongeren onder 18 jaar drinken beter geen alcohol, ook al mag dit volgens de wet. Tussen 18 en 24 jaar is er nog steeds meer risico op negatieve effecten van alcoholgebruik (bron: <https://www.druglijn.be/drugs/alcohol/jongeren/informatie-voor-jongeren/>).

⁷ Art. 6, § 6 Wet betreffende de bescherming van de gezondheid van de gebruikers op het stuk van de voedingsmiddelen en andere produkten.

⁸ Cass. 8 februari 2006, A.R. P.05.1543.F.

⁹ Voor meer info: <https://www.druglijn.be/drugs/cannabis/wet/>.

Om te beoordelen of een begeleider een fout heeft gemaakt, zal een rechter kijken naar wat een normale, voorzichtige, beroepsbeoefenaar zou doen in dezelfde omstandigheden.¹⁰ Daarom is het belangrijk dat de voorziening een uitgewerkt beleid heeft, met uitgeschreven procedures. Als een begeleider kan aantonen dat hij gehandeld heeft volgens de voorgeschreven procedures, is de kans klein dat hem iets zal verweten worden. Stel dat een begeleider wel degelijk een fout maakte, dan blijft hij nog vrij goed beschermd. Begeleiders zullen bijna nooit persoonlijk moeten opdraaien voor de schade die ze veroorzaken (zie verder bij arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid). Ook de voorziening zelf kan een fout maken en hiervoor veroordeeld worden, door bijvoorbeeld te weinig personeel te voorzien, door een onaangepaste infrastructuur of door een onzorgvuldige organisatie van toezicht.

Voor andermans daad - Minderjarigen zijn vanaf 12 jaar burgerlijk aansprakelijk voor hun eigen daad. Maar ook andere personen kunnen aansprakelijk zijn voor de daad van de minderjarige. Een eerste belangrijke categorie zijn de personen met gezag over de minderjarige, zoals de ouders of de voogd. Een tweede belangrijke categorie zijn de personen die belast zijn met een toezichtsoverdracht over de minderjarigen, zoals begeleiders en/of voorzieningen.¹¹

Iedereen die globaal en duurzaam de levenswijze van anderen (ook 18+) organiseert en controleert, is aansprakelijk voor de schade die deze veroorzaken aan derden.¹² 'Gloaal' betekent dat de organisatie van de levenswijze meerdere aspecten van het dagelijkse leven omvat (verblijf, voeding, verplaatsing). 'Duurzaam' houdt in dat het toezicht van enige duur moet zijn. Hoewel de wet nog heel wat beoordelingsmarge laat - in twijfelgevallen is een beoordeling door de rechter nodig - vallen "open of gesloten inrichtingen aan wie de minderjarige bij rechterlijk bevel van de jeugdrechtsbank dan wel bij administratieve beslissing wordt toevertrouwd" er zeker onder volgens de parlementaire voorbereidingen.¹³

Het gaat wel alleen over fouten en schade ontstaan 'tijdens het toezicht', dus op het moment dat de jongere in de voorziening verbleef.¹⁴ Het is ook altijd mogelijk om de aansprakelijkheid te weerleggen bij 'bewijs van geen fout in toezicht'. Of het tegenbewijs zal slagen, hangt af van onder meer de leeftijd van de minderjarige (een zestienjarige houdt men niet op dezelfde wijze in zicht als een zesjarige), de ernst van de feiten of de persoonlijke kenmerken van de minderjarige.

Deze burgerrechtelijke aansprakelijkheid, zowel voor de eigen daad als voor andermans daad, is verzekeraar. De private voorzieningen bijzondere jeugdzorg zijn bovendien verplicht om dergelijke verzekeringspolis 'burgerrechtelijke aansprakelijkheid' af te sluiten.¹⁵

Arbeidsrechtelijke aansprakelijkheid

Als begeleider-werknemer ben je vrij goed beschermd. Een begeleider kan slechts persoonlijk burgerlijk aansprakelijk worden gesteld voor een fout begaan in dienst van de voorziening als er sprake is van bedrog, zware schuld of een vaak voorkomende lichte fout.¹⁶ Dit betekent dat begeleiders bijna nooit persoonlijk zullen moeten opdraaien voor de schade die voortvloeit uit een onvoorzichtigheid of een eenmalige lichte fout.

¹⁰ Bijvoorbeeld een voorziening die afwijkt van het door de jeugdrechter bepaalde re-educatieve project, die nalaat de jeugdrechter in te lichten dat de betrokken jongere niet thuisloos is in de voorziening, die toelaat dat een geplaatste jongere een gevaarlijk wapen in zijn bezit heeft,...

¹¹ 6.13 Burgerlijk Wetboek.

¹² Niet de schadeveroorzakende persoon onder toezicht, wel schade geleden door andere personen die onder hun toezicht staan.

¹³ Memorie van Toelichting bij wetsvoorstel houdende boek 6 'Buitencontractuele aansprakelijkheid' van het Burgerlijk Wetboek, *Belgische Kamer van Volksvertegenwoordigers 2022-2023*, DOC 55 3213/001, p. 68.

¹⁴ Zo is de voorziening in principe niet aansprakelijk als de daad gebeurde tijdens het weekendverblijf of na een ontsnapping.

¹⁵ Art. 11, 15° Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de erkenningsvoorwaarden en de subsidienormen voor voorzieningen in de jeugdhulp.

¹⁶ Art. 18 van de Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten; art. 2 van de Wet betreffende de aansprakelijkheid van en voor personeelsleden in dienst van openbare rechtspersonen.

Wanneer het slachtoffer een 'gewone' fout van een begeleider kan bewijzen, zal de voorziening die hem tewerkstelt, instaan voor de schade en aansprakelijk worden gesteld als werkgever.¹⁷

De voorziening kan dus voor eigen fouten burgerrechtelijk aansprakelijk worden gesteld, maar ook voor de fout begaan door een van haar begeleiders. Het gaat hier om een onweerlegbaar vermoeden (voor de werkgever), eens bewezen wordt dat de begeleider een fout beging in de uitoefening van zijn functie.

Extra informatie

1. [Druglijn](#)

2. Jeugdrecht.be artikels:

- [De gezins aansprakelijkheidsverzekering betaalt de schade niet altijd](#)
- [Kan een minderjarige dader veroordeeld worden om de schade te vergoeden?](#)
- [Wie betaalt de schade?](#)

¹⁷ Let op, deze beperkte aansprakelijkheid in hoofde van de werknemer, geldt alleen voor de burgerrechtelijke aansprakelijkheid, niet voor de strafrechtelijke aansprakelijkheid. Daar blijft de werknemer wel volledig en persoonlijk aansprakelijk.

Colofon

Auteurs: Min Berghmans en Elodie Decorte, juridisch medewerkers
SAM steunpunt Mens en Samenleving

Lay-out: VAD

Foto: Pexels

V.u.: H. Peuskens, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

© 2025

VAD, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel

T 02 423 03 33 | vad@vad.be | www.vad.be

Ondernemingsnummer: 0424.327.587 | RPR Brussel

